

IJmeer en Markermeer: onmisbare schakels voor trekvogels

Het Markermeer en IJmeer zijn belangrijke recreatieplassen vanwege de vele zwemstrandjes, kampeerterrinen en vislocaties die langs alle kusten aanwezig zijn. Maar de meren zijn ook onmisbaar voor de beroepsvisserij en -scheepvaart en als zandwinningsgebied voor bijvoorbeeld de uitbreiding van Amsterdam-IJburg en Almere. En vergeet de trekvogels niet. Zij zijn in grote mate afhankelijk van de meren als overwinteringsgebied of als tussenstop tijdens hun trek. Ze komen er op krachten wanneer ze van hun broedgebied in bijvoorbeeld Scandinavië of Siberië op weg zijn naar West-Afrika om te overwinteren.

Het Markermeer ligt tussen Noord-Holland en Flevoland. De voltooiing van de Houtribdijk die Enkhuizen en Lelystad verbindt, heeft gezorgd voor een scheiding met het noordelijk gelegen IJsselmeer. Het Markermeer wordt vrijwel geheel begrensd door dijken. Er is alleen een open verbinding met het Gooimeer. Het gedeelte van het Markermeer dat tegen Amsterdam en Almere aan ligt, wordt het IJmeer genoemd.

Het natuurgebied Markermeer & IJmeer is rijk aan verschillende leefgebieden. In het open water kunnen vogels op veilige afstand van roofdieren op het land rusten, foerageren en drinken. Langs de oevers en in het ondiepe water vinden zij voedsel en beschutting tegen de wind. Het is een belangrijk leefgebied voor vogelsoorten die op de kale grond broeden, zoals de bedreigde visdief. Er zijn permanent droge zandplaten of andere grote terreinen zonder hoge gewassen, zoals voor de kust van Waterland en bij Enkhuizen, waar weinig verstoring is en geen roofdieren kunnen komen. Rondom het natuurgebied bevinden zich bovendien grootschalige foerageergebieden in de vorm van akkers en agrarische graslanden.

Wat zijn de knelpunten?

De afgelopen eeuw is het IJsselmeergebied sterk veranderd, onder andere als gevolg van de aanleg van de Afsluitdijk, de inpoldering van de Noordoostpolder en de Flevopolders, de aanleg van de Houtribdijk en de ontwikkeling van onder meer recreatie, visserij en scheepvaart. Dit heeft veel invloed gehad op de ontwikkeling van het natuurgebied.

Sinds het begin van de jaren 90 van de vorige eeuw is een aantal vogelsoorten in het Markermeer & IJmeer (en ook in het IJsselmeer) sterk in aantal afgenomen. Het gaat vooral om bodemdiereters zoals de tafeleend, brilduiker, kuifeend en topper, en viseters zoals de fuut, grote zaagbek, dwergmeeuw, zwarte stern, visdief en het nonnetje.

Slib

Aan het Markermeer staat veel wind. Geen wonder dus dat hier, ter hoogte van Enkhuizen, Marken en Hoorn, veel windenergie wordt opgewekt. Maar dezelfde wind zorgt er ook voor dat de vis- en vogelstand de laatste jaren sterk achteruit is gegaan. Dit komt doordat de dikke sliblaag op de bodem het water troebel maakt wanneer het slib bij harde wind van de bodem loskomt. Door de geringe diepte van het Markermeer krijgt de wind daar kans voor.

Visaanbod

De verminderde aanwezigheid van kleine vis, zoals spiering en de afname van driehoeksmosselen hebben bijgedragen aan de afname van mossel- en visetende watervogels (dwergmeeuw, zwarte stern, fuut, grote zaagbek, kuifeend, visdief, brilduiker, tafeleend en nonnetje). Met de dwergmeeuw en het nonnetje gaat het op landelijk niveau niet goed en de relatieve bijdrage van het Markermeer & IJmeer is hierbij groot.

Verstoring

Voldoende rust is van cruciaal belang om het gebied aantrekkelijk te houden voor de aanwezige vogelsoorten. In de nazomer- en wintermaanden gebruiken de brilduiker, smient, kuifeend, meerkoet en het nonnetje de kitesurflocaties Warder, Hemmeland en Muiderberg. Surfers storen in die maanden die vogels. Gevaar voor verstoring bestaat ook in de Gouwezee, de kustzone van Muiden en de Pampushaven Noord.

Op dit moment vormt gebrek aan rust nog geen groot knelpunt, maar door klimaatverandering en technische innovaties kan het recreatiesizoen langer worden. De kans bestaat dat hierdoor de rust voor (met name overwinterende) vogels binnen enkele jaren in het geding komt.

Welke maatregelen zijn nodig?

Het is de taak van de provincie Noord-Holland om de natuur te behouden, te versterken en waar nodig te herstellen met behoud van bestaande menselijke activiteiten, zoals recreatie en visserij. Natuur en mens zijn hier onlosmakelijk met elkaar verbonden. Als het huidige terreinbeheer wordt voortgezet, zijn alleen extra maatregelen nodig voor behoud van de kale gronden. Wel moet onderzoek plaatsvinden naar het afnemende aantal watervogels.

Om ervoor te zorgen dat de visdief kan broeden en de zwarte stern kan rusten, is het van belang dat de kale gronden kaal gehouden worden. Dit betekent dat via aangepast terreinbeheer de in het verleden geschikte broedgebieden weer geschikt gemaakt worden. Dit gebeurt bij de Hoeckelingsdam en het eiland Ierst.

Het dalende visaanbod draagt bij aan de afname van mossel- en visetende watervogels in het Markermeer & IJmeer (en IJsselmeer). Op dit moment hoeven hiervoor geen extra maatregelen genomen worden, omdat er buiten Natura 2000 om andere projecten gestart zijn om de visstand te herstellen.

Aanvullende maatregelen naast Natura 2000

Buiten Natura 2000 om worden er maatregelen genomen die bijdragen aan behoud, verbetering en natuurherstel in en rond het Markermeer & IJmeer.

Visaanbod

In het kader van de [Kaderrichtlijn Water](#) (KRW) worden maatregelen genomen om het visaanbod te herstellen. Voor het Markermeer & IJmeer gaat het om het verduurzamen van de beroepsvisserij en het nemen van maatregelen die de vistrek tussen het IJsselmeer en Markermeer en tussen het Markermeer en regionale wateren bevorderen. Marker Wadden

Op initiatief van Natuurmonumenten is het project Marker Wadden gestart. De aanleg van deze archipel van kunstmatige natuureilanden in het Markermeer moet bijdragen aan herstel van de visstand en een betere waterkwaliteit. De eilanden zorgen ervoor dat het slib eerder bezinkt en bij harde wind niet van de bodem loskomt. Dit project is een onderdeel van het zogeheten [Toekomstbestendig Ecologisch Systeem](#) (TBES) voor het Markermeer & IJmeer.

Gedragscode recreatie IJsselmeergebied

De recreatie- en natuursector hebben samen een gedragscode opgesteld om verstoring in het gehele IJsselmeergebied te voorkomen. Door voorlichting te geven en enkele eenvoudige regels te hanteren, zoals geen onnodige felle verlichting voeren en afstand houden van watervogels, moet de bewustwording van de watersporter worden vergroot. Als deze gedragscode wordt nageleefd, kan worden voorkomen dat op termijn striktere voorwaarden voor recreatie moeten gaan gelden, zoals het afsluiten van gebieden.

Invloed op de omgeving

Recreatie in de omgeving kan in de huidige vorm doorgaan als de gedragscode wordt nageleefd. Voor het vissen op baars en snoekbaars in de herfst en winter en de schietfuikvisserij op paaiende spiering in het vroege voorjaar gelden aanvullende voorwaarden omdat dit gevolgen heeft voor het voedselaanbod voor watervogels. Overige activiteiten hebben in de huidige vorm geen negatieve invloed op het natuurgebied. De te nemen beheermaatregelen hebben op hun beurt geen nadelig effect op de activiteiten die in en rondom het natuurgebied plaatsvinden.